

УДК 796 (477.83/.86)

*Христина ЛБОВИЧ¹, Надія ЛБОВИЧ²***Спорт на Галичині в кінці ХІХ – початку ХХ століття:
зародження, становлення та популяризація.**¹*Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів),*²*Львівський державний університет фізичної культури
(м. Львів)*

Анотація. Розглянуто історичні передумови та зародження модерної фізичної культури на теренах Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття, її розвиток та популяризацію серед місцевого населення, ключові імена, моменти та події.

Ключові слова: спорт, футбол, хокей, націоналізм, фізична культура.

Актуальність. Роль спортивного виховання в суспільно-політичному житті, спорт як основа фізичної підготовки громадян та їхня фізична стійкість – здатність захистити себе чи свою рідну землю. Крізь призму зародження культури фізичного виховання в Галичині.

Мета і завдання дослідження: узагальнити, простежити та показати процес виникнення фізичної культури в Галичині на початку ХХ століття

Джерела дослідження: авторські статті та дослідження, історичні розвідки та відповідна література, спогади і мемуаристика учасників описуваних подій.

Культуру фізичного виховання та розвитку людини плекали ще в стародавньому світі: вже греки розуміли усю важливість цієї сфери і без фізичного виховання важко собі уявити класичну грецьку, а згодом і римську освіту. Спартанці взагалі ставили фізичну культуру і прямо з нею пов'язану сферу війни на перше місце, доволі презирливо ставлячись до афінян з їхнім «мистецтвом» та демократією. Середньовіччя ж не підтримало ідей Давнього Світу, і спорт знову став справді масовим європейським, а згодом і світовим явищем лише в середині ХІХ століття – і, як ми бачимо сьогодні, не втрачає своєї актуальності.

Якщо коротко описати загальний політичний, промисловий та культурний стапи, то Галичина наприкінці XIX століття – частина імперії Австро-Угорщини, однієї з останніх європейських імперій. Це такий собі колоритний і харизматичний край переважно поляків, українців та євреїв, з промисловістю нафтовидобування, зі складною етнічною проблемою полонізації цієї частини України. Злам століть, поширення нової марксистської ідеології, промисловий переворот у світі, перехід від аграрної до промислової доби, початок урбанізації та кардинальних політичних змін у Європі – і в центрі цього Галичина, яку добряче пошматує і потрусить за наступні десятиліття війн, переворотів та збройних конфліктів, що зачепили увесь світ.

Однак не промисловим лише процесом живе на той час світ. Хоча в Галичині ще навіть і не знали таких слів, як, приміром, «футбол». Для порівняння: в Англії футбольні правила офіційно утвердили в 1863 р., а на Галичині ще навіть не утворилися такі звичні та вже класичні організації, як «Сокіл» чи «Пласт». Першу організацію «Сокіл» заснували в Празі в 1862 р. Згодом в Словенії та Хорватії, і вже аж в 1867 р. – у Львові, що можна вважати початком зародження спортивної культури в місті.

Проте до конкретики перейшли значно пізніше: 17 липня 1892 року в Народному домі пройшли установчі збори представників зі всієї Галичини. Саме вони і постановили створити справді національну українську руханково-гімнастичну організацію. І нею стало товариство «Сокіл», яке дуже швидко набуло популярності серед свідомої та активно молоді Галичини. Уже в 1902 р. товариство налічувало понад 900 осередків і становило близько 33 000 осіб по всій Галичині та навіть Буковині. Першим головою товариства став громадський діяч та інженер Василь Нагірний. Сокільський рух став одним з паймасовіших рухів у Галичині у 1980–1900 роках і тісно переплітався з просвітницькою, церковною та громадсько-політичною діяльністю. Це пояснюється також і тим, що українці не мали багато влади та сили, їм забороняли займати дуже важливі та вирішальні посади, тому свою самоідентифікацію вони виражали усіма доступними легальними (та нелегальними) засобами. Спрямувати свою енергію на національну свідомість у спортивне русло, з відповідною

ідеологією та виховання – компромісне рішення, яке не порушувало тодішніх законів та давало змогу б українцям гуртуватися в єдине ціле. Згодом, 1911 р., утворився і «Пласт» – українська скаутська організація, яка займалася вихованням молоді у патріотичному дусі. Багато пластуців брали участь у національно-визвольній змагань за українську Галичину.

З часом, а саме 12 листопада 1911 року, роль «Сокола» як лідера західноукраїнського спорту та осередку національного виховання молоді перейняло спортове товариство «Україна». Воно продовжувало свою діяльність навіть після приєднання Галичини до складу Польщі. Працювали секції футболу, легкої атлетики, велосипедного спорту, боксу, хокею та шахів. У 1937 році почали діяти секції «відбиванки», «кошиківки» та «ручного м'яча» (теж трохи згодом). Радянська влада двічі нищила спортове товариство, тоді як німецькі окупанти не перешкоджали діяльності цієї установи. Ці організації були одними з основних спортивних організацій України.

Водночас на Галичину просочувалися й інші види спорту: такі вже звичні й відомі нам як футбол чи хокей. На відмінну від колег з Великої України, галичани вважали своїм обов'язком називати все своїми іменами. Тому і назви пових спортивних забав відповідали місцевому колориту (табл. 1).

Таблиця 1

Загальноприйнята назва	Міський (колоритний) переклад
баскетбол	кошиківка
хокей	гаківка
волейбол	відбиванка
гандбол	ручний м'яч
спортсмен	змагун, спортовець
футбол	копанка, копаный м'яч, союзник
інсайд	злучник
дриблінг	кивання, ківання
лижний спорт	лещетарство
велоспорт	наколесництво

Висновки. Спорт в Галичині розвивався завдяки окремим ентузіастам, числі життєвої енергії вистачало на довгі десятиліття пропаганди своїх ідей. Хоча Україна депо відставала від світу в плані модернізації та «моди», не можна й забувати про важкі та суперечливі обставини, в яких довший час перебували і перебувають досі на території української держави. У межах яких доводилося еволюціонувати модерному спортові. Фізичне виховання виявилось не лише корисним для здоров'я, як говорив Іван Боберський, «доконче необхідним у нашому суспільстві – бодай би тільки успішна фізична підготовка здатна витворити хорошого солдата, де фізична підготовка солдат – один з пайнеобхідніших чинників розвитку армії». А прикладів потреби в захисті загалом українська нація має достатньо: починаючи з часів Боберського, з початком Першої світової війни, і закінчуючи подіями на Сході країни, де відбуваються запеклі та довготривалі військові бої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мандзюк Денис. Країна Галичина: місця, події, люди. – Львів : Піраміда, 2014. – 304 с.
2. Українська журналістика в іменах / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 1996. – Виш. 3. – 424 с.
3. Шах С. Львів – місто моєї молодости. Цісарсько-Королівська Академічна Гімназія. – Мюнхен, 1956. – Ч. 3. – С. 83–85.
4. Галактіон Чіпка. Україна темп-о-о! // Діло. – 1938. – 19 квіт.
5. Михалюк Ю. Тасмшці Львівського футболу (Книга І). – Львів : Піраміда, 2004. – Кн. 1. – 42 с.
6. Центр досліджень визвольного руху Українська повстанська армія: Історія Нескорених. – Львів : ЦДВР, 2007. – 352 с.